

גאון החסד: איך אכפתיות פשוטה מעניקה חיים? מבוסס על לקו"ש כה/70 ואילך, 79 ואילך

כשהתחיל הבלגן אחרי פורים, נחתה גזירה על האוכלוסייה המבוגרת. ההורים יאלצו לסעוד את סעודת ליל הסדר לבדם, ללא אף אחד מהילדים או הנכדים. אבא ואימא, או אבא שחי לבדו ואימא שחיה לבדה, אנשים מכובדים שהובילו עשרות סדרי פסח והתרגלו לחגוג את הלילה החגיגי כשהם מוקפים בכל האושר שזכו בו, יאלצו לשבת בבדידות.

מעשה¹ באישה אלמנה בניו יורק שעצב עמום עטף אותה: כיצד תערוך בעצמה את הקידוש? מי ישיר לידה מה נשתנה? ממי תקבל כזית מרור עטוף במצה?

בערב החג פנה השכן שגר מולה והציע לה לפתוח את הדלת ולגרור את שולחן האכילה קרוב לפתח. גם הוא יגרור את שולחן החג אל הפתח וכך תשמע אותו וילדיו קוראים את ההגדה. היא הסכימה ואז קרה נס. התברר שהשכן שלה גדל על אותן מנגינות שבעלה היה מנגן. הוא שר את הקידוש במנגינה זרה, הילדים שאלו מה נשתנה באותה נעימה הזכורה לה, הוא ציטט אותם פירושם שבעלה היה רגיל לצטט והיא לא הרגישה שום יחידנות, זה היה כאילו בעלה שב ללילה אחד.

בקושי חיכתה עד שחלפו שני ימי החג בחוץ לארץ והיא התקשרה לבנה שגר בארץ: "יענקי, אתם לא צריכים להיות עצובים בגללי. זה היה ערב מושלם, חזרתי אחורה שנים, מאז שאבא נפטר לא נהניתי ככה". הבן השתתק, הוא נחנק מדמעה קלה ואמר: "אימא זכית, השכן שלך התקשר אלי לפני החג וביקש לדעת איך אבא היה עושה את הסדר. הוא בירר מה היה שר, מה היה מספר ואיזה רעיונות היה מצטט. הוא למד הכול בעל פה ועשה בשבילך את המיטב..."

חסד יכול להעניק חיים. אכפתיות והתעניינות פשוטה בזולת יכולה להחיות מתים ולהעניק שנים של עשייה ויצירה. והיום אנחנו רוצים לחקור איך נראית אכפתיות כזו? על מה צריכים להניח דגש במצוות גמילות חסד, כשיוצאים מהקונטיינר האנוכית ומכירים בקיומו של זולת?

הסוגייה שעומדת במרכז השיעור היא תמיהה חזקה שהעסיקה את המפרשים במהלך הדורות: כיצד קובע הרמב"ם שעיקר מצוות הכנסת אורחים היא ללוות את האורח בדרכו החוצה? מה פתאום מפליא הרמב"ם יותר מכל, את העובדה שאברהם לא נפרד משלוש המלאכים בקריאה מרחוק "לכו לשלום", אלא קם מכיסאו, יצא מהאוהל וליווה אותם כברת דרך? הרי סיפור האירוח של אברהם מלא בפרטים כל כך מרשימים, שכל אחד מדהים ועולה פי כמה על הפרט של הליווי החוצה?

מצוות הכנסת אורחים היא אינה מהמצוות הקלות לקיום. הרבה יותר קל להעביר סכום כסף לעמותה שמחלקת מזון לעניים מאשר לפתוח את המרחב הפרטי בפני אדם או משפחה זרה. כאן באה פרשת "וירא" ויוצאת מגדרה כדי לתאר כל פרט בחגיגת אירוח המלאכים. כיצד פתח אברהם את המטבח בפני האורחים שלו ולא הפסיק לשמש אותם. ולמרות שאמרו חז"ל שקיים אברהם כל התורה, לא מצאנו אריכות כזו על שום מצווה אחרת ואפילו לא על ברית המילה שמסר נפשו בגיל 99. האמת היא שלכאורה **בכל התורה אין עוד מצווה של אדם פרטי, שדרך הקיום שלה מתוארת באריכות כזו.**

רק שלושה ימים קודם, קם אבינו הזקן בן ה-99 ממיטת ברית המילה. הוא עוד היה עטוף בתחבושת כתוצאה מהפצע, כמסופר בגמרא, אבל אברהם לא היה רגוע. כבר שלושה ימים האוהל ריק. על אם הדרך באילוני ממרא בהר חברון, הקים אברהם אוהל בן ארבעה פתחים כדי שהעוברים והשבים ירגישו בנוח להיכנס ולאכול. הם לא יצטרכו לחפש אפילו את הפתח, אלא ייכנסו מכל כיוון שיבואו והנה כבר שלושה ימים לא נכנס איש. מה שקרה הוא שהקב"ה הוציא חמה מנרתיקה כדי שעוברים

¹ מהגברת סיון רהב מאיר, ששמעה מאחיו של בעל המעשה.

ושבים לא יוציאו ראש ויטריחו את אברהם. אבל אברהם לא וויתר. למרות היותו פטור במצבו מהכנסת אורחים, הוא התיישב בפתח האוהל בחום היום, שמא יעבור אורח והוא יסחוב אותו פנימה.

לפתע הגיע אורח: הקב"ה נחת עם פמליה של מעלה לבקרו אחרי הברית. אברהם קיבל את השכינה בהתרגשות, אבל אז ראה משהו מרחוק. ענן אבק עלה ורמז על אנשים בדרך. אברהם לא חשב פעמיים ועשה דבר שלא יאומן. הוא אמר לקב"ה 'אני מצטער, הגיעו אורחים' ורץ לקבל את הערביים.

1. בראשית יח: וירא אליו ה' באלני ממרא והוא ישב פתח האהל כחם היום: וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וירץ לקראתם מפתח האהל וישתחו ארצה: ויאמר: א-דני אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבר מעל עבדך.

רש"י: והיה אומר להקב"ה להמתין לו עד שירוצו ויכניס את האורחים.

הגמרא מסיקה מכאן חידוש הלכתי: "גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה", וזה נושא פלאי ראשון שהיה אמור להעסיק אותנו. נחשוב על אדם שבאמצע יום עבודה מרגיש חשק לדבר עם אשתו. הוא מרים טלפון והשיחה זורמת, אבל פתאום היא נעלמת. צליל 'שיחה ממתנה' נשמע וזה אומר שהיא נטשה אותו לטובת מישהו חשוב ממנו. הוא משכנע את עצמו שאולי זו 'אראלה ממפעל הפיס', אבל אחרי חמש דקות ארוכות חוזרת השיחה. "אה, זאת הייתה מוקדנית מעמותת 'לב רינה' שמבקשת תרומה לנזקקים"... ההמשך כנראה יתבצע בצרחות: "תגיד, את לא מתביישת?! הנזקקים יותר חשובים מבעלך?! העמותה לא תברח, הם יתקשרו שוב...". ראו הארות קצרות בהערה².

אבל זאת רק ההתחלה ומכאן החל מרוץ שאינו קיים גם בבית המלון היוקרתי ביותר. אברהם שוחט שלוש פרות כדי לתת לכל אורח את הלשון, שהיא החלק החשוב ביותר. ולא זו בלבד, אלא שמאכיל אותם ארוחה כפולה: גם חלב וגם בשר. וכדי שלא לערב בשר וחלב הוא מדייק בסדר הנתינה.

שם יח,ב: ויקח חמאה וחלב ובן הבקר אשר עשה ויתן לפניהם והוא עמד עליהם תחת העץ ויאכלו – דרשות הבן איש חי: הרי הבשר חשוב הרבה מהחלב ולמה מקדימה התורה את הגשת החלב? אלא כוונה עמוקה הייתה לאבינו: אם יאכלו בשר לפני החלב, יהיה עליהם להמתין שש שעות בין הארוחות וירעבו בינתיים. לכן הקדים להגיש את החלב ובין זה לזה ירחצו ידיהם ויקנחו בפת [כמנהג זה שאין חייבים להמתין זמן ביניהם]. והכתוב מוסיף 'והוא עומד עליהם תחת העץ', כיון שהאורחים עלולים לשגות ולאכול יחד ולכן מינה עצמו להיות 'שומר' עליהם.

המדרש מגדיר את אברהם כמי שהרחיב את המושגים הקולניריים של אורחיו. הוא היה מעניק להם על אם הדרך, יותר ממה שהיו אוכלים בביתם הפרטי.

אבות דרבי נתן: איוב עשה ארבעה פתחים לביתו, כדי שלא יהיו עניים מצטערים להקיף את כל הבית ... ואעפ"כ אמר הקב"ה לאיוב: עדיין לא הגעת לחצי שיעורו של אברהם, אתה יושב ושוהה בתוך ביתך ואורחין נכנסים אצלך, את שדרכו לאכול פת חטים האכלתו פת חטים ואת שדרכו לאכול בשר האכלתו בשר, אבל אברהם לא עשה כן, אלא יושב ומחפש אורחים בעולם, ואת שאין דרכו לאכול פת חטים מאכילו פת חטים, ואת שאין דרכו לאכול בשר מאכילו בשר, ולא עוד אלא ובנה פלטרין גדולים על הדרכים והניח מאכל ומשקה וכל הבא ונכנס אכל ושתה וברך לשמים.

² שתי הארות: א. ידועה השאלה מהיכן ידע אברהם שגדולה הכנסת אורחים עד שקם ועזב השכינה? מילא הגמרא לומדת מאברהם, אבל מאיפה הוא עצמו למד? הרבי מבאר (לקו"ש כה/82 הערה 45): אברהם ראה שהקב"ה הוציא חמה מנרתיקה כדי למנוע אורחים מלבוא, אבל אם הקבלת פני שכינה גדולה יותר, לשם מה צריך חמה? שאורחים יבואו ועדיין הוא פטור לארחם בגלל שהקב"ה יושב מולו? מכאן שגם השכינה אינה פוטרת מהכנסת אורחים ונדרש עוד אמצעי טבעי להרחיק האורחים.

ב. העולם שואל מה ההדגשה ש"גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה" והרי מספיק ששתי המצוות שוות וכבר אברהם רשאי לקבל אורחים? וארט חסידי אומר כך: לגבי הקבלת פני שכינה נאמר "אלמלא זכו ישראל להקביל פני אביהם שבשמים פעם אחת בחודש דים" והיינו שהקבלת פני שכינה היא אחת בחודש. ולכן לימדו חכמים שהכנסת אורחים גדולה וחייב להכניס אורחים בכל שעה כמו אברהם.

בתוך הסיפור הארוך מסתתרת הלכה חשובה נוספת: אברהם לא הסתפק במינוי אליעזר וישמעאל לניהול המשימה, אלא רץ בעצמו אל הרפת, המשחטה והמטבח ואף עמד עליהם בעת הארוחה. מכאן שישנה עדיפות לקיים הכנסת אורחים בגופו ולא על ידי משרת או בני הבית.

הארוחה מתפתחת ואז מתברר שלא מדובר בסתם עובדי אורח, אלא באורחים משמים. אחד מהם מבקש לקרוא לשרה ומבשר לה שבשנה הבאה יבוא לכאן שוב "בשליחותו של מקום" (רש"י פסוק י'), להשתתף בבית המילה שתדהים את העולם: בלידתו של יצחק כששרה תהיה בת 90 שנה.

הביקור הנהדר מסתיים במילים הבאות: **2. בראשית יח, טז: ויקמו משם האנשים וישקפו על פני סדם ואברהם הלך עמם לשלחם – רש"י: לוייה, כסבור אורחים הם.**

לדברי רש"י כאן, אברהם עדיין חשב שמדובר באורחים הזקוקים לליווי ולכן קם ללוות אותם ביציאתם לתחנה הבאה שלהם: הפיכת סדם. בהמשך מספרת התורה כי הקפדתו של אברהם ללוות את אורחיו לא הייתה תופעה חד פעמית, אלא חלק מרכזי בשירותי האירוח שהעניק. זה הפך להיות השם המסחרי של פונדק הדרכים שהקים בבאר שבע (ראו בהערה³). שמו המסחרי של הפונדק היה "אשל" וציין את העובדה שכאן מארחים בשיטת "הכל כלול": אכילה, שינה, לוויה.

בראשית כא, לג: ויטע אשל בבאר שבע ויקרא שם בשם ה' אל עולם – סוטה י, א: רבי יהודה ורבי נחמיה: חד אמר פרדס וחד אמר פונדק – רש"י: פונדק ללון שם אורחים ולשון אש"ל ראשי תיבות הוא אכילה שתיה לוויה שהיה מאכיל ומשקן ואח"כ מלווה אותן. רבנו בחיי: אכילה, שינה לוויה.

ובעוד שהללויה היא לא יותר מפרט בתוך חווית האירוח, הרמב"ם יוצא מכליו והופך אותה לחזות הכל:

רמב"ם הלכות אבל יד: מצות עשה של דבריהם לבקר חולים ולנחם אבלים ... ולהכניס הכלה וללוות האורחים ... שכר הלוויה מרובה מהכל והוא החק שחקקו אברהם אבינו ודרך החסד שנהג בה: מאכיל עובדי דרכים ומשקה אותן ומלווה אותן, וגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה שנאמר 'וירא והנה שלשה אנשים', וליוויים יותר מהכנסתן. אמרו חכמים כל שאינו מלווה כאילו שופך דמים.

זה מדהים: הרמב"ם אינו מגדיר את המצווה בשמה המוכר - "הכנסת אורחים", כדברי משנת "אלו דברים" שמזכירים כל בוקר בברכות השחר, אלא בשם חדש: "ללוות האורחים". ואף חוזר ומדגיש ששכר הליווי מרובה מהכול. (ראו סיפור קשה בהערה⁴).

ולא צריך להיות מפרש כדי לתמוה איך הכנסת אורחים מתבטאת בהוצאתם...? (אולי כדי לוודא שהם אינם חוזרים...!?) יתירה מכך: כיצד הליווי של אברהם אבינו לאורחיו, הפך להיות מרשים וחשוב יותר מכל הפעולות המדהימות האחרות שעשה: עזיבת השכינה לטובתם, הגשת שלוש לשונות פרה וארוחה חלבית ובשרית שאת כולה טרחו אברהם ושרה להכין בעצמם?

אגב קושיה זו, עולות עוד שתי תמיהות בפשט: ב. הובאו לעיל דברי רש"י אודות ליווי המלאכים בצאתם מאוהל אברהם: "ואברהם הלך עמם לשלחם – לוייה, כסבור אורחים הם" ולכן זקוקים לליווי שלו החוצה. וזה קשה מאוד להבנה, שהרי האורחים כבר בישרוהו על הנס הצפוי לקרות בביתו ואחד התחייב לבוא לבקר שוב בשנה הבאה אחרי הנס, ורש"י עצמו (פסוק י) קרא להם "מלאכים" והדגיש שהם דיברו "בשליחותו של מקום". אז מה פתאום חשב אברהם שהם זקוקים לליווי שלו?

³ המעבר של אברהם מחברון לבאר שבע היה תוצאה מהשינויים הגיאוגרפיים שחלו באזור. בתחילה היו שני אזורים מרכזיים ממזרח וממערב: סדם במזרח וארץ פלשתים (עזה) במערב. לכן קבע אברהם את אוהלו באילוני ממרא, הר חברון, שהוא אמצע עורק החיים בין מזרח למערב וכך פגש את עובדי הדרכים שהיו חוצים הלוך וחזור. אולם לאחר הפיכת סדם ועמורה, המזרח הפך שומם ומרכז החיים עבר מערבה לארץ פלשתים ועל כן עבר אברהם לבאר שבע והקים שם פונדק דרכים לאירוח.

⁴ החפץ חיים (אהבת חסד חלק שלישי ספ"ב) מביא סיפור על עשיר שהצטיין בהכנסת אורחים, ופעם פרצה אש וכלתה ביתו המפואר. שאלו אנשים את גדול הדור ההוא כיצד זו תורה וזו שכרה? ענה כי אותו עשיר היה רק מארחם באכילה ושתיה ולא בלוויה, ולכן נותר רק עם ה"אש" במקום "אשל" ופרצה אש ברכושו.

רבי אליהו מזרחי, ממפרשי רש"י כותב שאברהם חשב שהם נביאים בשר ודם ולכן זקוקים לליוויו. אולם להעיר שרש"י כתב (י) "בשרו המלאך" והשווה אותו למלאך שדיבר עם הגר, שהיה שרף עליון.

ג. עוד קושיה מהותית בכללות הפרשה: בחכמה שלאחר מעשה יודעים שמדובר היה במלאכי מרום, שרפי מעלה, שאין להם שיג ושיח עם חומריות העולם. ובכך יוצא מצב קשה: בסיכומי של דבר, **אברהם לא קיים הכנסת אורחים לכאורה**, שהרי הם אינם זקוקים להשביע רעבונם ונמצא **שאברהם עזב סתם את השכינה ולא קיים ההיתר ד"גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה**. והוא תמוה.

ליקוטי שיחות כה/77: סוף-סוף יוצא שבכך שאברהם האכיל והשקה ג' אנשים הוא לא קיים מצוות הכנסת אורחים, שכן הם אינם זקוקים לאוכל שלו ולכל היותר אכלו רק מפני כבודו של אברהם ולא כדי להשביע רעבונם. ולפי זה היה אסור להפסיק את הקבלת פני השכינה וכיצד ייתכן שאברהם נכשל חלילה בעזיבת השכינה ללא סיבה?

ב. ההסבר הפשוט לחובת ליווי האורחים היא כסיום דברי הרמב"ם (לעיל): "כל שאינו מלווה כאילו שופך דמים". בעבר היו הדרכים שורצות סכנה, מה גם שהעני העובר בעיר אינו מכיר את הדרכים ועלול ליפול לדרכים מזיקות. לכן חלק ממצוות הכנסת האורח היא ללוות אותו ביציאתו מהעיר.

הגמרא מוסיפה (סוטה מו) כי חובה זו אינה מוטלת רק על מארח פרטי, אלא בית דין וזקני העיר היו מעמידים שומרים להדריך את האורחים בצאתם מהעיר. ולכן במקרה של מציאת הרוג בדרך וזקני העיר מתחייבים בעגלה ערופה, הם אומרים: "לא פטרנוהו בלא מזונות ולא הנחנוהו בלא לווייה".

[פרפרת: בכך מבארים דעת זקנים בראשית מה, כז דבר תמוה: ידוע כי יוסף שלח לאביו "עגלות" ורש"י מביא כי היה זה רמז לפרשת "עגלה ערופה" שלמדו ברגעים האחרונים טרם שנפרדו להפסקה העצובה שנמשכה 22 שנה. וכאן שואל כל אחד: מה פתאום נזרקה נבואה ביעקב ללמוד עם בנו הלכות נוראות וחמורות כעגלה ערופה? מדוע לא למדו הלכות מוקצה או נטילת ידים?

אלא כשיוסף יצא לראות שלום אחיו, אביו ליווהו מעט בדרך. אמר יוסף לאביו: "חזור בך, שלא איענש על טרחתך". אמר לו יעקב כי הוא חייב ללוותו החוצה, מדין בית דין וזקנים שחייבים למנות מלווה כדי שלא להתחייב ח"ו בעגלה ערופה].

אולם, בכל זאת, קשה לומר שזאת כל כוונת הרמב"ם: א. עדיין חובת הליווי אינה גדולה מחובת אכילה ושתייה, ולא ברור למה קובע הרמב"ם ששכר הליווי **עולה על הכול**? ב. והוא העיקר: הרמב"ם כותב רק כמשפט אחרון **ונפרד**: "אמרו חכמים כל שאינו מלווה כאילו שופך דמים", ומשמע שזאת מעלה נוספת, אבל לא כותב שכל מצוות הליווי, עיקרה ושורשה, הוא **משום** שפיכות דמים.

עלינו להבין אפוא הנושא כולו: מהו עיקר מצוות הכנסת אורחים? איך זה קשור לחובת הליווי? למה חובה זו רלוונטית כלפי מלאכים? וכיצד קיים אברהם אבינו הכנסת אורחים בשרפי מעלה?

בשיחה נפלאה מציג הרבי מליובאוויטש יסוד מרכזי וחודר ללב **במהותה של מצוות החסד**. הרעיון שופך אור על הדרך בה בני אדם יכולים להיות כתובת של חיים והתרוממות רוח זה עבור זה.

ג. קראתי סיפור על אחד האדמורי"ם הקודמים מויזניץ: בוקר אחד הוא חזר מבית הכנסת הביתה והדרך עברה בשדרה ראשית, רצופת חנויות. בדרך כלל היה האדמו"ר חוצה את הרחוב במהירות, מבלי להביט ימינה ושמאלה, אבל פתאום עצר את הריצה ונכנס לחנות תכשיטים על הרחוב. בעל החנות נדהם לראות את האורח ועזב הכול לשרת אותו. "אני רוצה שעון יפה לאשתי". בעל החנות הוציא את המגירה עם השעונים היקרים והציע כמה דגמים. האדמו"ר התבונן בהם והדהים אותו:

"אולי יש אישה בחנות? אינני בטוח שאפגע בטעם הייחודי של אשתי. אישה תדע בוודאי לכוון טוב יותר". רעיותו של בעל החנות ניגשה לדלפק, הביטה על השעונים והרימה אחד מהם: "זה מתאים לטעם האצילי של הרבנית ולסוג היחסים שהיא מנהלת". האדמו"ר אישר שזה בדיוק זה, שילם ויצא מהחנות באותה מהירות שנכנס אליה.

הגבאי לא מצא את מקומו. הוא אמר: "רבי, סליחה שאני מתערב, אבל מה פתאום נכנסתם? הרי הרבנית אינה זקוקה לשעון, וזה גם לא מכובד שרוב חשוב כמוכם ייכנס לחנות באמצע הרחוב? הייתי מרים טלפון לבעל החנות והוא בשמחה היה נכנס אליכם הביתה עם מגירת השעונים?".

"תאמין לי שהרבנית אינה זקוקה לשעון. הסיפור אחר: אתמול חזרתי מתפילת ערבית ומתוך החנות נשמעו צעקות עד אמצע הרחוב. 'כלומניקית, כבר שבועיים לא מכרת כלום, בשביל מה את באה לעבודה, תישארי בבית ולא תתפסי מקום כאן...'. זה היה בעל החנות שהתפרץ על אשתו. החלטתי להשיב את כבודה של האישה ולהראות לבעלה עד כמה היא משמעותית עבורו..."

יהודי מצווה בשתי מצוות שונות: צדקה וגמילות חסדים, וההבדל ביניהם מהותי: צדקה נועדה בעיקר למלא את הכיס של העני. מדובר באדם אומלל שנמצא בסכנת רעב והחובה הראשונה היא למלא את הבטן ולתת לו סיכוי הישרדות. גמילות חסד, לעומת זאת, נועדה למטרה נוספת: למלא לו את הנפש. לא רק לתת כסף, אלא להציל את הכבוד והערך העצמי שלו. מצווה זו נועדה להציל אדם לפני שהוא מתמוטט ולשמור עליו כאדם חי שמאמין ויוצר ומגשים את עצמו. עיקרה של גמילות חסדים היא לתת הלואה "כי ימוך אחיך" ולהשאיר לו ביד "חֶסֶד" ולא "דגים". להעניק לו את הסיכוי לשמור על הישגיו וכבודו. צדקה זה לתת לו לחיות, חסד זה לתת לו סיבה לחיות.

[אולי אפשר לומר שזה ההבדל בין "חסד" ו"רחמים": שוב ושוב מזכירים את שני הלשונות הללו, כמו "הזן את העולם כולו בטובו, בחן, בחסד וברחמים", "גדולת רחמיך וחסדיך תזכור היום". שכן "רחמים" הם התפשטות של הנותן, רחמיו מתעוררים על סבלו של הזולת והוא פותח את ידו⁵. ואולם "חסד" הוא ראיית הזולת, היכולת להיות אמפתי ולראות את העולם מנקודת מבטו של הנזקק].

וכאן בולטת בתפארתה מצוות "הכנסת אורחים": היא לא רק חלק מצדקה, אלא הרבה יותר מכך: היא חלק מאהבת ישראל וגמילות חסדים ונועדה להעניק לזולת הרגשה של בית. אוכל ומיטה אפשר להציע גם בבית תמחוי ציבורי, אבל זו אינה הכנסת אורחים. אברהם אבינו מלמד שאנשים רוצים בית, הם רוצים חברות, הם חפצים להרגיש חלק ממשפחה וקהילה. הם באים להתארח בביתך, כי הם רוצים להרגיש חשופים עבור מישהו.

החברות מגיעה לשיאה באקט הקטן והשולי של הליווי החוצה: כשהמלווה קם מכיסאו אחרי שעות של אירוח, מלווה את האורח החוצה ואומר לו: 'עכשיו אתה מכיר את הכתובת ותבוא תמיד' – ברגע הזה התחיל האירוח! כי פתאום מבין האורח למפרע שנהנו ממנו, שלא סבלו משהותו. לכל אורך הסעודה הוא ישב על קוצים, הוא הרגיש מבויש ונזוף כמי שמעיק על המארחים, אבל כשקם המארח ללוותו, וכאילו כדי להרוויח עוד רגע איתו – אז הוא מתחיל להרגיש חיים, הוא חש לראשונה בבית⁶.

משפט יפה אומר: "הדברים הקטנים – הם הדברים הגדולים". האקטים הקטנים, הם הביטויים המהותיים שהופכים את החיים לבעלי משמעות. וכך אקט קטן של ליווי מעניק חיים. זאת עומק כוונת

⁵ מדע המוח טוען שאין ברחמים כל רגישות למצוקתו של הנזקק, הכל נובע ממצוקתו של הנותן שחש פחד מסבלו של הנזקק שמא זה יקרה גם לו. ישנם נזירים של הזדהות שמתעוררים מול סבלו של אדם אחר ומעוררים פחד והרגשה כאילו זה קורה לי עצמי, כך שהנותן בא בסך הכול להגן על עצמו. ראייה לכך היא שאדם מזדהה במיוחד עם סבל הקרוב לעולמו, למשל, אבא לילדים ירגיש הזדהות מילד סובל ל"ע.

⁶ דוגמה: שלמה המלך אומר במשלי: 'טוב ארוחת ירק ואהבה שם משור אבוס ושנאה שם'. מובא בילקוט שמעוני: באותם ימים ששלמה המלך ירד ממלכותו, היה מחזר על הפתחים בשביל פרנסה. פגע בו אדם והזמינו להתארח אצלו. זבח לפניו שור והביא לפניו מטעמים והתחיל להזכיר לו ימי מלכותו: 'זוכר שעשית כך וכך כשהיית מלך?!' כיון שהזכיר ימי מלכותו, התחיל שלמה גועה ובוכה. למחרת פגע אדם והזמינו לביתו. רחץ פניו ידיו ורגליו והביא מעט ירק והתחיל לנחמו: 'שבועה נשבע הקב"ה לאביך שאינו פוסק מלוכה מזרעו ... כך דרכו של הקב"ה, מוכיח וחוזר ומרצה ועתיד להחזירך למלכותך'. כיון ששמע כך – שבע.

הרמב"ם: "כל שאינו מלווה כאילו שופך דמים", הכוונה לשפיכת דמים **עכשיו!**, בבית המארח. כי האורח חש כאילו מחכים שילך ושמחים להתפטר ממנו ח"ו.

סיפור מושלם: שני סוחרים חזרו מהמסחר בערב שבת ונתקעו בדרך. הם הבינו שלא יגיעו הביתה לשבת ועליהם להיכנס לעיר קרובה ולמצוא בית להתארח בו. הם חשו בושה, הגאווה לא נתנה להם ליפול על משפחה ללא הודעה מוקדמת, אבל לא הייתה ברירה: הם מוכרחים למצוא בית יהודי עם חלות ויין לקידוש. הם הקישו על הדלת הראשונה והיא נפתחה בידי אדם מבוגר. הם התנצלו והצטדקו שלא נעים להטריח, אבל אולי יואיל לארח אותם. המארח דרש בתמורה אלפיים רובל, סכום אגדי שלא היו משלמים אפילו במלון יוקרתי. הם היו בהלם, אבל לא הייתה אפשרות אחרת.

בערב שבת חזרו מבית הכנסת והשולחן היה עמוס מטעמים. כשני עשירים הם חשו בושה לאכול משולחן לא שלהם, אבל אחרי רגע אמרו לעצמם: "שילמנו, בואו נהנה". הם אכלו ואכלו יותר טוב מהבית, אחרי הכול הם שילמו כמו בוולדורף אסטוריה... גם בשבת בבוקר הם לא הפסיקו לאכול וכך בסעודה שלישית... במוצאי שבת אחרי ההבדלה, הם נפרדו מבעל הבית לשלום, אבל אז הוא הוציא את הכסף שקיבל מהם אתמול ואמר: "זה שלכם".

"תראו, נכנסתם אתמול כמו שני אומללים שהולכים לסבול כל השבת. אמרתי לעצמי שאם תשלמו – תרגישו בבית. עכשיו אחרי שנהניתם, הכסף הוא שלכם והמצווה כולה שלי..."

3. ליקוטי שיחות כה/75: בכלל במצוות שבין אדם לחברו נוגע בעיקר הנפגע, הטובה והתועלת שחברו מקבל בפועל, ופחות נוגע **מידת** החסד של הפועל, ההתעניינות ושימת הלב מצד הנותן. [אף שבוודאי צדקה במאור פנים מוסיפה במעלת המצווה]. ואולם בהכנסת אורחים מגיעים ליחידוש מיוחד, **שמידת** החסד, הרגש החסד של בעל הבית המארח נוגע לנפגע. הכנסת אורחים צריכה להיות באופן כזה שהאורח ירגיש שכל הפעולות נעשות מצד התעניינות, מצד רגש אהבת ישראל.

זה מתבטא במיוחד בחיוב 'ללוות האורחים', שכן הליווי אינו צורך פיזי אלא מבטא את **רגש** המארח ובמילא מרגיש האורח שכל מה שנעשה בשבילו - נעשה בהרגש הלב של בעל הבית, שמתעניין בו ורוצה טובתו. ואולם כשבעל הבית אינו מלווה אותו, מרגיש האורח ביזיון ובושה וכאילו שופך דמים.

כעת מובנות שתי השאלות הנוספות שהעלינו: א. כיצד קיים אברהם הכנסת אורחים בשלוש המלאכים? הרבי מאיר (עמוד 78 שם) שעיקרה של הכנסת האורחים הייתה הבעת הכבוד ותשומת הלב כלפיהם – וגם **מלאכים נהנים לקבל כבוד מאברהם אבינו**. אחרי הכול, אדם שזכה שהקב"ה עצמו יבוא לבקר ביום השלישי למילתו, זה בוודאי מכובד עבור המלאכים לראותו טורח עבורם.

ב. בהמשך לזה נכון לתרץ בדרך אפשר את דברי רש"י: "ליוויה, כסבור אורחים היו". אברהם ידע שהם מלאכים, אבל בהיותם "אורחים" הייתה זו זכות עבורם לקבל ליווי ופרידה מאברהם.

ד. העניין נושא היבט למדני מעניין: הגאון רבי יוסף ענגיל, מגדולי למדני פולין לפני כמאה שנה, חוקר חקירה הנוגעת להלכה: האם מצוות שבין אדם לחברו חייבות כוונה לקיים המצווה או שהמצווה מתקיימת מאליה, בגלל עצם הנתניה. שכן העניי קיבל את הצדקה וקנה אוכל, ומה זה משנה האם בעל הבית עשה זאת בשמחה או בכורח (ראו לקו"ש יט/203 הערה 51).

מצד אחד מובא: **4. מדרש ספרי תצא:** המאבד סלע מתוך ידו ומצאה עני והלך ונתפרנס בה - מעלה עליו הכתוב כאילו זכה, שנאמר [במצוות שכחה]: 'לגר ליתום ולא למנה יהיה'.

אדם שאיבד סלע הוא **מצטער על הסלע** והיה מעדיף לקבלו בחזרה, ובכל זאת העובדה שהעני קנה אוכל נזקפת לזכותו. שכן, מצוות שבין אדם לחברו נועדה להחיות את העני והכסף שלו עשה את העבודה. ראייה לכך היא, שמצוות שכחה נתקנה לכתחילה באופן של שכחה ולא בנתינה מכוונת.

מצד שני מובא בגמרא (כתובות 10) סיפור הפוך: רבן יוחנן בן זכאי יצא עם תלמידיו מירושלים וראה נערה יהודייה מלקטת שעורים מתוך גללי בהמת ערביים. הוא נחרד לראות שמדובר בבתו של נקדימון בן גוריון, העשיר האדיר של ירושלים. רבן יוחנן נזכר שהוא עצמו סידר קידושין בחתונתה וראה את אביה מבטיח אלפי דינרים כערבות לכתובתה. הוא שאל בזעזוע: "בתי, ממון של בית אבא לאן הלך?". היא ענתה שבירושלים אומרים "מלח ממון – חסר", תמלח את הממון על ידי שתחסר ממנו לצדקה ואילו אבא לא נתן מספיק צדקה.

שואלת הגמרא: הרי לא היה בעל צדקה כמו נקדימון, עד שהיו פורסים תחתיו שטיחי משי בהליכתו ומיד אחר כך מוסרים אותם לעניים? עונה הגמרא שתי תשובות: א. הוא נתן צדקה **לכבוד עצמו** ולא ברחמיו על העניים. ב. הוא לא נתן כפי שהיה ראוי לתת לעשיר כמותו.

מדקדק רבי יוסף ענגיל כי שני תירוצי הגמרא חולקים בנקודה זו עצמה: לפי התירוצ הראשון, גם מצוות צדקה **טעונה כוונה** ולכן כשנקדימון לא נתן צדקה בכוונה ראויה – איבד את כספו⁷. ואולם התירוצ השני סובר שמצוות חברתיות אינן צריכות כוונה ולכן איבוד הממון היה כי לא נתן כראוי.

אתון דאורייתא כלל כג בסופו: מצינו בכתובות בביתו של נקדימון בן גוריון שבאה בפני ריב"ז ואמרה רבי פרנסני ... ופריך בגמרא והרי אמרו על נקדימון בן גוריון שהיו מציעים תחתיו כלי מילת ומוסרים לעניים? ומשני איבעית אימא לכבודו הוא דעבד. ומוכח שכשנותן בכוונה אחרת – גרע.

וכאן ראוי לציין כי כל הדיון נוגע לצדקה בלבד, אבל לפי חידושו של הרבי לגבי הכנסת אורחים, מבואר בשיחה באריכות שהכוונה היא חלק בלתי נפרד מהמצווה. אי אפשר לארח כיאות, בלי לשמוח בנוכחות האורח ולהפגין את ערכו וכבודו האינסופי. ולכן הכנסת אורחים צריכה כוונה מעולה.

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל

ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב

⁷ ומה שבמצוות שכחה יוצא ידי חובה בלא כוונה? צריך לומר לדעה זו שיוצא רק לאחר שנזכר ואינו חוזר לאסוף התבואה וכך מקיים המצווה **במעשה** ולא בשכחה, ראו אתון דאורייתא שם.